

OPONENTSKÝ POSUDOK DOKTORSKEJ DIZERTAČNEJ PRÁCE

predloženej Husitskej teologickej fakulte v Prahe

**Mgr. Ing. Jaroslav MAĎAR: *Dejiny slovenského pietizmu
a jeho vplyv na spoločnosť a kultúru***
(Praha 2011, 207 strán)

1. VŠEOBECNÁ CHARAKTERISTIKA PRÁCE

Dizertačná práca Mgr. Ing. J. MAĎARA má tri ciele: „...určiť vplyvy a osobnosti svetového pietizmu, ktoré našli v slovenskom pietizme odozvu... deskripcia slovenského pietizmu ...určiť jeho hlavných protagonistov s ich krátkou charakteristikou a zhodnotením prínosu...“ (s. 8). Autor konštatuje, že „...slovenský pietizmus ...bol dlho v cirkevnej spisbe tabu a aj v súčasnosti nie je v centre vedeckého bádania“ (s. 8). Dielo by podľa jeho slov „...mohlo poslúžiť ako odrazový mostík k ďalšiemu bádaniu...“ (s. 8).

Práca má úvod, päť častí, záver, anglické zhrnutie, menný register, zoznam použitej literatúry a prílohy.

V krátkom úvode autor stanovuje cieľ práce a uvádza stručné charakteristiky jednotlivých kapitol.

Prvá časť – *Dejiny bádania a súčasný stav* (s. 10-30) – je delená na podčasti podľa mien autorov, ktorí študovali alebo sa vyjadrovali k dejinám slovenského pietizmu: (Krman, Mocko, Oberuč, Ďurovič, Hamada, Vytváľová). Končí krátkym zhrnutím a konštatovaním, že správy o slovenskom pietizme pochádzajú hlavne z pera protivníkov pietizmu.

Druhá časť – *Nexus medzi svetovým a slovenským pietizmom* (s. 31-53) – skúma niekoľko možností skúmania pietizmu, ktoré sa prejavili vo svetovej historicko-teologickej literatúre. Najväčšia časť je venovaná charakteristike nemeckého pietizmu (s. 34-52) s jeho pôvodom, zásadami a vetvami.

Tretia časť – *Slovenský pietizmus do roku 1707* (s. 54-81) – najprv všeobecne charakterizuje pietizmus v Slovensku (s. 54-56) a ďalej sa venuje jeho význačným predstaviteľom. Postupuje pritom podľa miest, v ktorých títo pietisti pôsobili. V Banskej Bystrici a okolí menuje štyri osobnosti (Ján Burius, Ján Pilárik, Ján Simonides a Štefan Pilárik), v Bratislave a okolí menuje troch pietistov (Georg Friedrich Schnaderbach, Adam Mittuch, Pavol Major). Časť končí krátkym pojednaním o Ružomerskej synode r. 1707 a zhrnutím kapitoly.

Štvrtá časť – *Rozvoj a vrchol slovenského pietizmu 1708-1757* (s. 82-146) – je tak ako predošlá podelená podľa miest, kde osobnosti slovenského pietizmu pôsobili: Banská Bystrica (Matej Bel, Samuel Hruškovíc, Pavol Severini, Daniel Sartorius), Banská Štiavnica (Izák Andricius, Christoph N. Voigt, Samuel Pellionis), Bratislava (Matej Bel, Eliáš Milec) a východ dnešného Slovenska (Peter Pavol Toppertzer, Ján Treitman, Ján Sartoris). Najpodrobnejšie sa venuje osobnosti Mateja Bela (s. 83-101 a s. 119-132). Na záver je opäť krátke zhrnutie časti.

Piata časť – *Doznievanie slovenského pietizmu 1758-1803* (s. 147-152) – sa zaoberá ďalším tromi postavami dejín sl. pietizmu: Pavol Doležal, Samuel Lišovini a Michal Institoris Mošovský.

Záver celej práce sa nachádza na stranách 153-154, anglické zhrnutie na s. 155-156, menný register na s. 157.

Použitá literatúra je rozdelená na „primárne pramene“ (25 titulov), „sekundárna literatúra“ (84) a „encyklopédie“ (23).

Posledná časť – *Prílohy* (s. 167-207) – obsahuje štyri texty od významných slovenských pietistov: (1) Ján Simonides: O pôvodcovi vojny, (2) Matej Bel: Forma sanorum verborum, (3) Matej Bel: Predslov k Arndtovmu dielu o pravom kresťanstve, (4) Matej Bel: Predslov k Záhradke rajskej.

2. HODNOTENIE FORMÁLNEJ STRÁNKY PRÁCE

Rozsah práce (207 s.) zodpovedá a prekračuje požiadavky na rozsah doktorandskej práce v humanitných vedách.

Grafická úprava je úhľadná, medzery medzi riadkami dostatočné, nadpisy sú jasne odlišené odsadením a odlišným fontom.

Každá časť má vlastné „zhrnutie“.

Práca má 793 podčiarkovaných poznámok.

Jazyk je primeraný téme, neobsahuje rušivé množstvo gramatických chýb, čitateľ si však musí zvyknúť na časté prechody zo súčasnej slovenčiny do starej češtiny (písanej historickým pravopisom), ako aj do latinu, nemčiny, či maďarčiny.

3. HODNOTENIE OBSAHU PRÁCE

Téma predloženej dizertačnej práce má mimoriadny význam nielen pre evanjelikálnu teológiu, ktorá nadväzuje okrem iného aj na pietistické tradície, ale pre dejiny slovenskej teológie vôbec. (Význam Mateja Bela pre slovenskú vedu je zrejmý už z toho, že sa jeho meno dostalo do názvu bansko-bystrickej univerzity, na ktorej autor vyučuje.)

Hoci postoj autora k dejinám pietizmu je daný už jeho príslušnosťou k tejto cirkevno-teologickej tradícii, spracovanie témy nemá stranícke a nepríjemne útočné výroky na adresu „protivníkov“, ako sme zvyknutí z prác protipietisticky zameraných autorov.

Za dôležitú považujem korekciu tvrdenia Márie Vyvíjalovej o Belovom panteizme (s. 26) a o jeho autorstve predhovoru k hallskej Biblii (s. 27). Autor tu uplatnil dôsledný historicko-kritický a teologický prístup k prieskumu študovanej látky.

V časti *Nexus medzi svetovým a slovenským pietizmom* je nepriaznivý pomer medzi množstvom informácií o nemeckom pietizme a pomerne sporých informáciách o tom, akými cestami sa pietizmus dostával do slovenskej časti Uhorska. Aj keď sa o tomto viac dozvedáme na ďalších stranách práce, tento fakt nezodpovedá názvu tejto časti („Nexus...“). Hodilo by sa na tomto mieste povedať, napr. ktoré Bengelove knihy sa nachádzali v slovenských knižniciach (s. 46), mená osôb (ak sú známe), s ktorými si Francke v Slovensku písal (s. 48) alebo akými špecifikami vplývala jenská univerzita na slovenský pietizmus (s. 52).

V troch ťažiskových častiach (3.-5. časť na s. 54-152) sa autor podrobne venuje životným osudom ako aj niektorých dielam osobností slovenského pietizmu. Dôležité je, že na s. 87-98 ponúka prehľad jediného teologického diela Mateja Bela *Forma sanorum verborum*, ktorého latinské znenie uviedol v prílohe. Podobným spôsobom oboznamuje s prehľadom dôležitých diel aj ďalších autorov. Prehľady sú o to cennejšie, že sú nielen ťažko dostupné (ide napospol o staré tlače) ale aj ťažko čitateľné (historické písmo, stará gramatika, pre slovenského čitateľa cudzie reči atď.) Podrobnosti uvedené v prehľadoch svedčia o autorovej dôslednosti v prístupe k pramenným historickým informáciám.

Po prečítaní ťažiskových častí práce čitateľ s veľkou pravdepodobnosťou nadobudne dojem, že sa naozaj „stretol“ so slovenským pietizmom na detailne opísaných osudoch pietistických farárov a učiteľov. V práci chýba zovrubnejšie teologické zhodnotenie vplyvu pietizmu na slovenskú cirkev a spoločnosť. Zhrnutia na konci každej z častí ako aj celkový *Záver* (s. 153-154) považujem za príliš krátke a teologicky neúplné.

4. ZÁVER

Práca Mgr. Ing. J. MAĎARA nesie jasné znaky pôvodnej priekopníckej práce v oblasti cirkevnej histórie. Je prvá svojho druhu a koriguje niektoré stranícke tvrdenia, ktoré sa už dlho tradujú v historiografii slovenského pietizmu.

Autor vytvoril dielo, ktoré bude možné použiť ako podklad a východisko k ďalším historickým a teologickým prácam v tejto oblasti.

Je možné, že historické a teologické otázky, ktoré práca otvára, a ktoré považujem za nedopovedané, sú príliš ťažko riešiteľné. Navrhujem pri obhajobe uskutočniť na túto tému krátku rozpravu.

Navrhujem udeliť titul ThD.

V Banskej Bystrici

23. 9. 2011

Pavel Hanes